

JORDI PLAY

De la forma a la llibertat

Cinquanta-quatre números apareguts entre el 1948 i el 1956. Aquest fou el balanç de la trajectòria de 'Dau al Set', més que una revista, una porta oberta a la modernitat artística i literària. Enguany, Barcelona en celebra el cinquantenari de l'aparició amb dues exposicions.

Setembre del 1948. El primer número de *Dau al Set* ix al carrer al preu de set pessetes. Tan sols alguns, com J. V. Foix o Joan Prats, la pagaren al preu de vint-i-cinc o en compraren més d'un exemplar, amb gest desinteressat i protector. La publicació que va despuntar durant la postguerra franquista, va aglutinar Joan Brossa, Modest Cuixart, Antoni Tàpies, Joan Ponç o Joan Josep Tharrats, Arnau Puig i, tangencialment, la col·laboració de Juan Eduardo Cirlot. Avui, Barcelona no ha deixat de fer-li els seus reconeixements en l'any del cinquantenari.

Així, el dia 21 de setembre el Centre d'Art Santa Mònica obrirà les portes a una exposició que reflecteix el context d'aquells anys i que ajuda a emmarcar i a entendre el clima general en què es va gestar aquell projecte literari i artístic. L'època de *Dau al Set* es podrà visitar fins el dia 8 de novembre i es completarà amb una segona mostra, més concreta, que presentarà el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) durant l'any vinent i de la qual encara s'ignora la data exacta de la inauguració. Ambdues exposicions

són comissariades per Enric Granell i Emmanuel Guigon, actual conservador de l'IVAM.

Una esletxa de llum. A final dels anys 40, Espanya vivia en tota la seua magnitud l'esplendor de la repressió franquista; la depressió, la fam i l'estraperlo; l'hermetisme, el fred i l'arna. Josep Artigas ho reflectia a la perfecció en l'emblemàtic cartell comercial que va dissenyar per a Polil i que ha perviscut fins als nostres dies. Aquell home de l'abric, sense rostret, esdevenia llavors el símbol de la tràgica postguerra franquista. La

situació contrastava amplament amb una segona República, moderna, que s'havia pronunciat per una estètica avantguardista tant en les arts com en les lletres, en l'arquitectura o en el disseny. La demostració oficial va ser l'inoblidable pavelló amb què va participar en l'Exposició Universal de París, el 1937. Les ànsies de cosmopolitisme i de sintonia amb la modernitat internacional, ara, havien desaparegut. La guerra havia deixat un panorama desolador i assolat, un desert on ja no creixia l'herba.

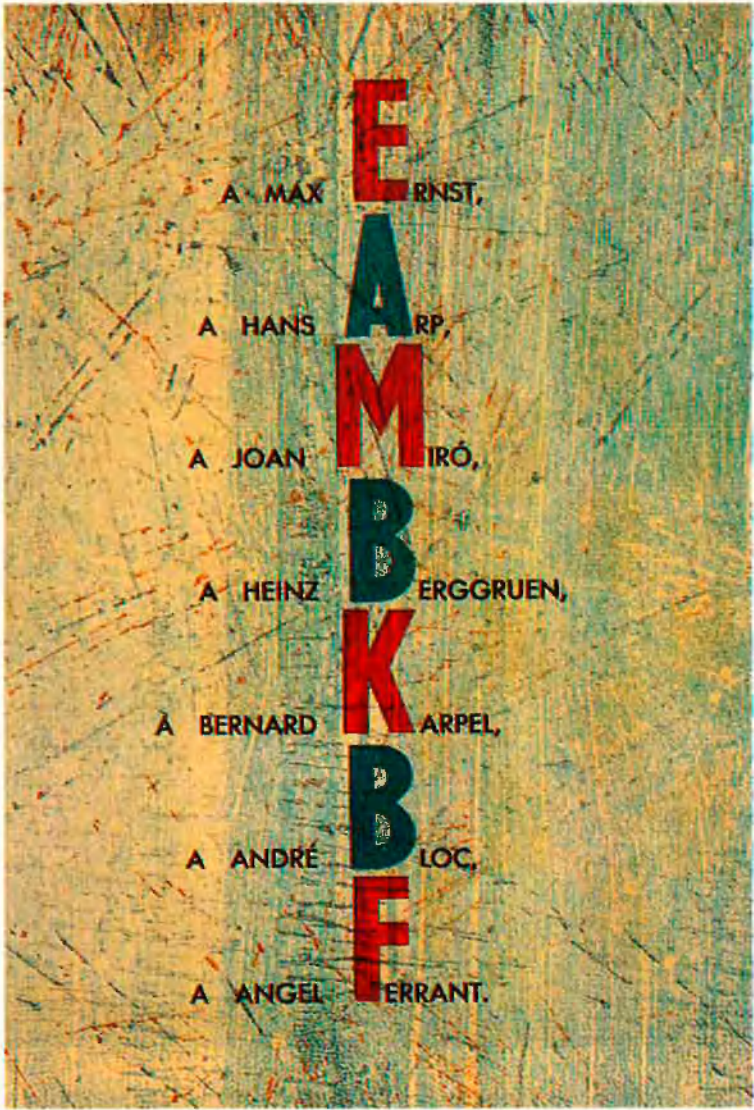
A Catalunya l'efecte franquista es deixava sentir per partida doble:

Dalt, coberta per al número de desembre de 1952. La combinació de colors llampanants, lletres, números i una iconografia d'índole surrealista dona fe del caràcter avantguardista de 'Dau al Set'. Al costat, fotos retocades d'Arnau Puig, Joan Brossa, Tàpies i Juan Eduardo Cirlot. Els membres de *Dau al Set* no s'aconformaren amb la realitat tal com era; ni tan sols la seua. Li destacaren el vessant ocult, màgic.

JORDI PLAY

Algunes cobertes com aquesta van mostrar explícitament els punts de referència del grup. La revista volia trencar l'avorriments generalitzat de l'època i l'art d'acadèmia franquista.

de l'una banda, tota modernitat n'era proscriu. Junoy, tot i que íntimament no n'estava convençut, publicava a *La Vanguardia* el 1946, "l'art de Picasso és l'art del diable i fer-hi el joc és fer una tasca diabòlica". De l'altra, la llengua. El català havia quedat reduït al no-res, i tot escrit en "vernacle" era censurat i perseguit. Els anys 40, doncs, amb la guerra del 36-39 d'entrant, van representar un colp baix a la modernitat, a les posicions democràtiques de llibertat i diàleg.

Tímidament, a Catalunya l'activitat cultural i nacional encoberta empenia de nou el camí a partir del 1942 en entitats per l'estil del Centre Excursionista de Catalunya, tot i que no havia d'agafar una empenta definitiva fins el 1946, amb el naixement d'*Ariel*. Aquesta revista fou el primer intent de congregar els postulats noucentistes amb les línies d'avantguarda. La publicació que produïen clandestinament figures com Josep Palau i Fabre, Joan Triadó o Miquel Tarradell, obria una primera escletxa i representava els primers balbuceigs de la *intelligentsia* catalanista des de l'ordre, el concert i la moderació.

No obstant això, el veritable trencament, el provocaren, dos anys més tard, els components d'*Algol* (nom d'una estrella canviant en l'astrologia àrab que simbolitza el diable), una revista, com algú d'ells ha definit "massa elitista, feta amb paper fil de la casa Guarro". Es tractava d'un primer intent de rebel·lia que Joan Brossa, Arnau Puig, Enric Tormo o Jordi Mercader, i alguns més, van traure a la llum pocs mesos abans de néixer *Dau al Set*. Joan Prats, defensor acèrrim de l'art modern i un dels fundadors de l'associació Amics de l'Art Nou (ADLAN) en temps de la República, va veure en aquella iniciativa que no tot era perdut. La continuïtat, tanmateix, va fallar. El caire elitista de la publicació només en va permetre l'aparició d'un sol número.

'Dau al Set', màgia i prestidigitació. En aquell context, la gestació de *Dau al Set* era envoltada

de no poques coincidències i de no menors esperances. Joan Ponç havia conegut Joan Brossa, que n'havia d'esdevenir el principal catalitzador, a través d'un llibre oblidat a la farmàcia Caldés, al carrer d'Alfons XII, de la qual Brossa era tan bon client que fins i tot tenia dret de telèfon.

Modest Cuixart i el seu cosí Antoni Tàpies van entrar en contacte amb l'art del moment com a espectadors d'una exposició oberta a Els Blaus, una entitat excursionista del barri de Sarrià. Aquesta exposició, que va ser la primera neta-ment avantguardista després de la guerra, fou presentada per J. V. Foix, i aquests dos joves formaven part de la minsa assistència que s'hi trobava. Joan-Josep Tharrats va prendre contacte amb aquest

primer nucli i amb l'escriptor Arnau Puig a través d'Enric Tormo, que coneixia des de la guerra. Així, Brossa, Ponç, Tàpies, Cuixart, Puig, Tharrats van començar a reunir-se habitualment a casa de Tharrats. Una nit d'estiu va sorgir la idea de confeccionar una revista que trencara l'avorriments generalitzat de l'època i l'art d'acadèmia franquista. Havia de ser una publicació que entroncara amb allò que la guerra havia tallat i que, ara, la postguerra no permetia de conrear. De tots els "ismes" de les avantguardes històriques, *Dau al Set* s'inclinaria pel surrealisme, molt condicionat per Joan Brossa, el principal catalitzador del grup. A final dels 40, bé que el surrealisme subsistia com podia en el panorama de postguerra europea, els seus

Joan Ponç,
'Suite d'al·lucinations' (1947).
El surrealisme
i l'interès pel
subconscient
humà queden
plasmats
en aquesta tela
de Ponç.

JORDI PLAY

valors continuaven traspuant llibertat i alliberament de l'ésser humà en tota la seua latitud i longitud. A Europa, i especialment a França, el surrealisme vivia de glòries passades. No obstant això, les circumstàncies específiques de l'Espanya franquista feien que *Dau al Set* el recuperara, ara, de l'època daurada d'entreguerres, tot afegint-hi actituds que vorejaven les accions dadaïstes. Realitzaven accions i teatre, pintura i poesia, tot posant el punt de mira en aquella llibertat sense fronteres que proporcionava el surrealisme: llibertat d'acció o llibertat de paraula, al cap i a la fi era una mateixa cosa, llibertat de l'ésser humà. Ponç i Cuixart feien *happenings*, sense saber-ho, moguts per Dadà i el surrealisme.

La porta d'accés al surrealisme, com a la resta de "ismes", els l'ha-

via d'oferir el número extraordinari de Nadal del 1934 que el magazine *D'Act i d'allà* va dedicar a l'art contemporani. No es pot negar, doncs, que aquests joves patien d'asincronia respecte al panorama internacional, deguda a l'autarquia franquista. Tot i així, *Dau al Set* obrí la primera escaleta important en aquell teló d'hacer, per on es filtraren les noves tendències del panorama plàstic i cultural internacional; i, sense tenir-ne consciència, esdevingué el primer òrgan de l'avantguarda a l'estat espanyol. No sols això: sense participar d'una manera directa en la lluita per les llibertats nacionals, *Dau al Set* contribuí al manteniment i al ressorgiment de la llengua catalana en aquell panorama gris i oprimat. Per les venes dels joves, els uns de casa bona (Cuixart i Tàpies), els altres d'arrels populars (Ponç), el ca-

talanisme corria, sense ser, tanmateix, el motor principal que movia aquella publicació.

L'acció de *Dau al Set* quedà, això no obstant, lligada a més iniciatives sorgides simultàniament, o gairebé, a la ciutat de Barcelona. El 1949, en aquest sentit, fou un any destacat. De *Cobalto*, grup i revista dirigida, entre més gent, per Santos-Torroella, s'escindí una colla nacionalment inquieta, el Club 49. Aquesta associació, promoguda principalment per Joan Prats, que actuà de frontissa entre els joves artistes i Joan Miró, fou la responsable de promoure les primeres grans exposicions dels tres artistes de *Dau al Set* (Ponç, Tàpies i Cuixart) en un moment en què les teles de Tàpies portaven encara noms brossians per l'estil de *Miratge d'Oseleta* o *El Jardí de Botafocs*, i en què tots tres artistes treballaven entre constel·lacions imaginàries i elements cosmològics d'estirp mironiana. Aquest any, doncs, quedaven traçades dues línies paral·leles, intergeneracionals: J. V. Foix incidia plenament en la poesia de Joan Brossa, igual que Joan Miró en la plàstica de Tàpies i Cuixart.

Més que una revista, un grup?

Que *Dau al Set* funcionara com un projecte d'equip significava que aquests joves van formar un grup entès des de l'òptica artística? Sobre aquest punt no hi ha opinions homogènies, ni dels mateixos "dauasetians". Van tenir consciència de grup? Coincidien en els principis? La confluència d'aquests joves va ser atzarosa, com atzarós i màgic va ser el nom de la revista en què restava plasmada amb tota la intensitat haguda i per haver la voluntat de trencament i d'alliberament de la paraula i el pinzell. Si el mot "dau" va ser suggerit per Cuixart, Brossa, el guia espiritual de la colla, proposà el número set, número simbòlic dins l'esoterisme tan perseguit i admirat per aquests joves. *Dau al Set*, doncs. Una solució escollida per unanimitat durant una vetlada de l'estiu del 1948; una solució, d'una altra banda, impossible (no hi ha daus de set cares), però per això

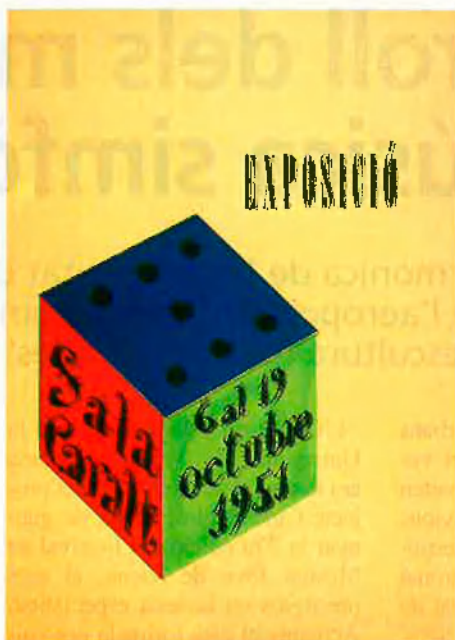
mateix màgica, que evocava el vessant ocult que mou l'univers, el món, l'home.

No es va redactar cap manifest ni cap text doctrinal; no calia. "Tots érem de temperament anarquista", confessava Modest Cuixart en una entrevista realitzada en un video-homenatge a *Dau al Set* que el districte de Sarrià va produir a principi d'enguany. "Érem un grup no gaire coherent, encara que la nostra coherència era la llibertat". La llibertat, sí, i també una sèrie de temes d'interès comú, el més notable dels quals era la màgia i l'esoterisme suscitats pel surrealisme. Per tant, era obvi que la revista no tinguera director i que tot fóra decidit de mutu acord. Com a màxim, la forma i el sentit estètic, igual que alguna "censura", eren obra particular de Joan-Josep Tharrats, que n'era l'impressor i que va mantenir la publicació fins el 1956, quan el grup ja havia començat la seua dissolució, amb la partença, el 1953, de Joan Ponç al Brasil.

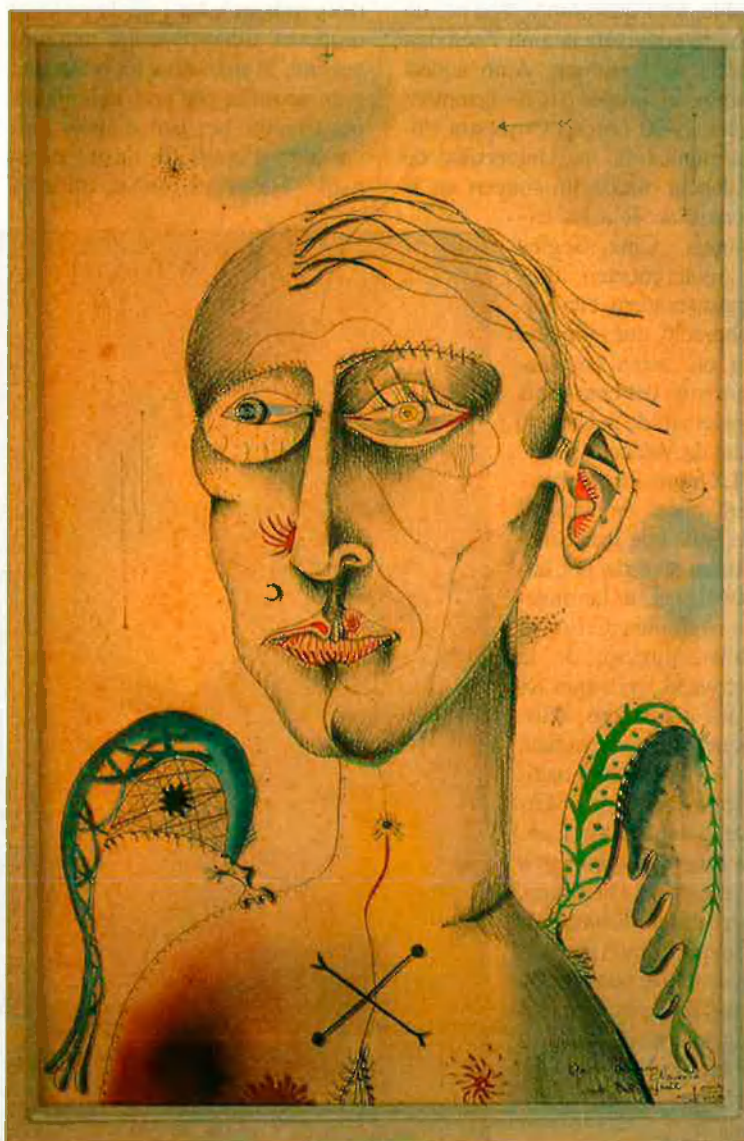
L'única acció que caldria remarcar com a col·lectiva fou l'exposició que els membres de *Dau al Set* van presentar a la sala Caralt de Barcelona l'octubre del 1951. Per a aquella exposició van realitzar un número especial, una mena de catàleg amb una breu biografia de cadascun dels membres del grup.

A principi de la dècada dels 50 el "magicisme" d'essència surrealista que revestia les teles "daualesianes" iniciava un allunyament progressiu per deixar pas a l'experimentació en el terreny de l'abstracció. Fronteres enllà, triomfava l'informalisme, i Tàpies i Cuixart s'hi comprometeren de ple, després d'un breu període transitori. De fet, *Dau al Set* fou la porta d'entrada d'aquest nou corrent internacional que pretenia, ara més que mai, d'esdevenir l'expressió rebel de la puresa plàstica desempallegada de constreïments imposats per la forma. *Dau al Set* engegava, doncs, definitivament el motor de la modernitat que l'autoritat franquista havia volgut aturar per sempre més.

Eliseu T. Climent

JORDI PLAY

Dalt, a l'esquerra, coberta per al catàleg de l'exposició col·lectiva de 'Dau al Set' a la Sala Caralt de Barcelona l'octubre del 1951, l'únic acte públic col·lectiu que van realitzar els membres de la revista. La fidelitat als postulats d'avantguarda queda reflectida en publicacions paral·leles a la revista realitzades també per 'Dau al Set' mateix, com aquesta 'Guia elemental de la pintura' (a la dreta). A sota, *Autoretrat*, de Joan Ponç (1948). La deformitat i la distorsió marquen el punt de fuga d'una objectivitat freda i l'aposta per una visió personal i íntima d'un mateix.